

BESTUURSBERICHTEN

Van de voorzitter

Als ik deze eerste regel tik en inspiratie zoek, is het zondagavond 11 augustus. Mijn hoofd is eigenlijk meer bij de televisie, waarop zich de magnifieke sluitingsceremonie van de Olympische Spelen in Parijs afspeelt. Een echte sportfanaat ben ik niet, maar vanochtend was ik toch vroeg uit de veren om ruim twee uur de marathon te volgen die voor Nederland gewonnen zou kunnen worden door Sifan Hassan. Inmiddels weten we dat ze dat ook flikte, en daarom bij de afscheidsceremonie een van de allerlaatste gouden medailles kreeg omgehangen. Een historisch sportmoment.

Maar ook heel mooi om te zien, was - bij alle lovende woorden en bedankjes onder groot gejuich - dat ook een delegatie van de VRIJWILLIGERS naar het middenterrein werd geroepen. De Spelen hadden niet georganiseerd kunnen worden zonder deze tienduizenden vrijwilligers uit tientallen landen die, vaak op eigen kosten van verblijf en voeding, zich vriendelijk en gastvrij het vuur uit de sloffen liepen voor iedereen die hen maar nodig had.

Ik vond dat ook heel troostend om te zien. Het zal in andere landen misschien net zo zijn, maar ook in Nederland draait een belangrijk deel van het sociale en verenigingsleven om vrijwilligers. En zeker bij de nog alsmatig toenemende vergrijzing van de bevolking zijn dat vaak ouderen. In de levens van jongere mensen, zeker die met gezinnen, is het vaak te druk om ook nog iets voor de samenleving te kunnen doen.

Wat is dan het geheim van zo'n geweldige vrijwilligersoperatie als die in Parijs? Het kan haast niets anders zijn dan dat je graag bij zo'n machtig evenement wilt horen. Dat je wilt delen in de energie die daar stroomt. Het heeft te maken met passie, liefde om iets groots en humaan te realiseren.

En nu verklap ik dat deze bespiegeling bij me op kwam omdat de directeur van ons Nederlands

Tegelmuseum me vroeg of we in Vriendennieuws nog eens een oproep zouden willen doen voor vrijwilligers. En dan vooral gericht op het bemensen van de ontvangstbalie en de koffiekamer. Bij deze dus. En dan voeg ik er meteen aan toe dat ook in het bestuur van onze vriendenstichting in de komende twee jaar een aantal vacatures gaan ontstaan.

Kijkt U eens om zich heen in eigen kring. Neem eens iemand naar ons kleine maar fijne museum, dat door veel eerste bezoekers een onbekend pareltje wordt genoemd. Misschien ontstaat er een beetje verliefdheid, en inspiratie om die unieke collectie en zo'n betrokken vriendengroep in stand te helpen houden. Belt of mailt U mij, of een van de andere bestuursleden, gerust als U een suggestie wilt doen. Of spreek ons aan op de komende Jaardag in het prachtig vernieuwde museum De Lakenhal te Leiden, waarvoor U in dit Vriendennieuws weer de uitnodiging ontvangt.

Tenslotte: Naast een mededeling over de contributie is in dit nummer ook een belangrijk persoonlijk bericht van onze directeur Eric Mackay te lezen. En met dat bericht deelt hij zijn zorgen over de moeizame voortgang van eventuele nieuwe huisvesting voor het museum. Als bestuur van de Stichting Vrienden delen we die zorgen, en zijn we betrokken bij het uitzetten van de strategie voor deze lastige onderwerpen.

Lejo Schenk

Contributieverhoging

Zoals vele organisaties wordt onze stichting geconfronteerd met fors gestegen kosten op allerlei terreinen, waaronder de productiekosten van onze nieuwsbrief en het jaarboek *Tegel*, de verbetering van de website en *TOL* (Tegels op Locatiefunctie), de kosten van de jaardagen, en de soms noodzakelijke inhuur van externe dienstverleners. Om toch alle activiteiten te kunnen blijven handhaven is helaas een stijging van de begunstigersbijdrage noodzakelijk. Deze zal met ingang van 1 januari 2025 met 5 Euro worden verhoogd naar 40 Euro.

Jaardag 2024 in Leiden

28 september vindt de jaarlijkse Jaardag plaats, dit keer in museum De Lakenhal, Singel 32, te Leiden.

Aanvang 10.00 uur, inloop met koffie en thee vanaf 9.30 uur. Wij kijken uit naar een interessante en gezellige dag met een hoge opkomst. Voor slechthorenden houden we plaatsen vrij op de voorste rijen.

In verband met de organisatie en catering is het **van belang dat u zich tijdig aanmeldt**.

Zie hiervoor het bijgevoegde programma.

Tegel 52

De redactie van *Tegel* heeft het bestuur laten weten dat door persoonlijke en productionele omstandigheden jaarboek nummer 52 niet op de jaarbijeenkomst gepresenteerd kan worden. Er moet tot onze spijt rekening gehouden worden met een vertraging van enkele weken.

Het bestuur

NIEUWS UIT HET MUSEUM

Van de directeur

In schrille tegenstelling tot eerdere berichten verloopt het proces rondom onze huisvesting onverwacht buitengewoon moeizaam. Het proces staat momenteel nagenoeg stil. Onduidelijk zijn de redenen hiervoor. Wel leidt dit tot de nodige frustratie.

Daarnaast vraag ik jullie aandacht voor een persoonlijk feit dat ook het museum aangaat: ik heb besloten om mijn huis in Harskamp te verkopen. Sinds het overlijden van mijn echtgenote is het huis voor mij alleen veel te groot. Daar komt bij dat ik dichterbij mijn (klein)kinderen wil gaan wonen. Zij wonen in Oegstgeest en Leiden. Dit betekent dat ik op termijn ga verhuizen en mijn functie van directeur van het museum zal neerleggen.

De komende maanden reflecteert het bestuur van het Nederlands Tegelmuseum in extra vergade-

ringen over de toekomst van het museum, en over de invulling van de vacature voor een directeur.

Eric Mackay

Exposities

Hier wordt gewerkt. Beroepen op tegels
t/m zondag 23 februari 2025

De expositie werd op vrijdagmiddag 10 mei geopend door Benno Tempel, sinds enkele maanden directeur van het Kröller-Müller Museum. Er waren zeventig aanmeldingen voor de opening. Ger de Ree en ondergetekende hielden een kort inleidend verhaal.

Tegels met voorstellingen van mensen die werken, musiceren, wandelen of gewoon stilstaan nemen een intrigerende plek in binnen de grote diversiteit van Delfts blauwe tegelontwerpen. Daarnaast kennen we ook grote tegeltableaus die begin twintigste eeuw voor winkels gemaakt werden en een nostalgisch beeld geven van het

vakmanschap. Deze tegels en tableaus met bezigheden van alledag brengen het verleden heel dichtbij en zijn nu in ons museum te zien!

Kenmerkend voor de Nederlandse beeldende kunst in de Republiek der Verenigde Nederlanden is de grote aandacht voor de afbeelding van het dagelijks leven; niet als een toevoeging in de marge maar als zelfstandig onderwerp op schilderijen en prenten. Op tegels zien we vanaf 1620 hele series ontstaan met een enkele figuur, soms twee, wandelend, zittend of stilstaand en regelmatig met herkenbare attributen die naar een beroep of handel verwijzen.

De expositie toont tegels en tableaus van het museum en uit particuliere collecties, in combinatie met foto's (door Wim den Hertog) van winkels

en gevels waar de tegels nog op de oorspronkelijke plaats zitten.

Molens op tegels

Kabinetpresentatie, t/m 15 september (Open Monumentenweekend)

Aan de vooravond van de Nationale Molendagen (11 en 12 mei) openden we, tegelijk met de expositie Beroepen op tegels, een bescheiden expositie met molens op tegels. Lamberthe de Jong, lid van onze expositiecommissie, hield een korte inleiding. Molens zijn onmisbaar in het Nederlandse landschap en al sinds de zeventiende eeuw zijn de vele typen windmolens een geliefd onderwerp voor tegelschilders.

Aanvankelijk zijn het eenvoudige tekeningen in blauw en met duidelijke wieken. Daarna zien we vooral de molen in het landschap afgebeeld, soms gecombineerd met meerdere molens, bootjes en streekdracht. In de laatste twee eeuwen zijn de molentegels vaak kleurig en worden veel reliëftegels geproduceerd als souvenir.

De molen was ook een geliefd onderwerp voor tegeltableaus. We vinden herkenbare afbeeldingen van bestaande molens, en zelfs een complete bouwtekening. Die grote variatie is terug te zien in de expositie evenals de vele technieken die gebruikt werden. In vitrines bevinden zich ook enkele Duitse en een Belgische tegel.

In de expositie wordt daarnaast uitleg gegeven over de typen windmolens, met dank aan Vereniging De Hollandsche Molen.

Tegelijk zijn kleine presentaties samengesteld voor de molens in Ede. Zo zijn er in de Concordiamolen twee grote panelen met foto's van molentegels geplaatst.

In de Keetmolen is een schuifpuzzel van een tegel-tableau met bouwtekening van een molen gepresenteerd.

Op de website van fietsnetwerk.nl dat samenwerkt met De Hollandsche Molen is een

fietsroute langs Edese molens en ons museum uitgezet: [www.fietsnetwerk.nl/fietsroutes/fietsroute-langs-de-molens-rondom-edel/](http://www.fietsnetwerk.nl/fietsroutes/fietsroute-langs-de-molens-rondom-edel)

Helly Oestreicher

Vanaf oktober plannen we een presentatie met het werk dat wij in onze collectie hebben van Helly Oestreicher (Karlovy Vary/Karlsbad, 1936).

Vorig jaar schonk zij ons een selectie van de tegelwerken die zij in de afgelopen zestig jaar maakte. In 2006 organiseerden wij met haar de expositie 'Amsterdams Blauw'.

Johan Kamermans

Gevleugelde vriendjes

De expositie-commissie werkt aan een nieuwe expositie voor het voorjaar van 2025. Hierin willen we aandacht vestigen op tegels met gevleugelde figuurtjes. Dit type tegel is in de zeventiende en achttiende eeuw in grote getale geproduceerd. In 1686 is bij Willem van der Kloet in Amsterdam al sprake van 'Cupidotjes'. Bij Tichelaar wordt in 1721 gesproken over 'Kuipedootjes'. Het betreft dan de diverse uitbeeldingen van Cupido, het gevleugelde zootje van Venus en Vulcanus die met zijn pijl-en-boog de liefde laat ontbranden. Ook zonder deze attributen is hij vaak afgebeeld.

In het boek van Jan Pluis en Reinhard Stupperich *Mythologische voorstellingen op Nederlandse tegels* wordt aan deze tegels ook uitgebreid aandacht besteed.

In de expositie willen we de grote verscheidenheid laten zien en waar de tegelschilders hun inspiratie vandaan haalden.

Tot aan het eind van de negentiende eeuw

zien we de gevleugelde figuurtjes opduiken in allerlei kunstvormen waaronder tegels.

Naast de collectie van het museum willen we ook tegels van onze vrienden tonen. Hierbij de oproep aan onze vrienden voor bruiklenen van cupidootjes en andere engelachtige wezens. Foto's van eventuele bruiklenen graag sturen naar Johan Kamermans.

johan.kamermans@nederlandstegelmuseum.nl

Frans Klein

Vriendenvitrine

Flora's Bloementegels

Eigenlijk was ik helemaal geen verzamelaar van tegels. Mijn vader begon ooit met het verzamelen van bloementegels, nadat hij twee tegels met gekleurde bloemen cadeau had gekregen van iemand. Dat sprak hem als bioloog wel aan. Toen ik mijn (nu ex-) man ontmoette, werd hij aangestoken door de verzamellust van mijn vader en om hem niet voor de voeten te lopen bij het zoeken naar tegels, besloot hij dierentegels te gaan verzamelen. Dat paste dan weer goed bij hem als aankomend dierenarts. En zo kon ik ook blijven genieten van de mooie tegels in huis. Bovendien ging ik altijd mee naar de Jaardagen en leerde ik de Vrienden van het Nederlands Tegelmuseum kennen, en zij mij. Zo kwam Maarten van Veen dan weer op het idee dat ik het bestuur van de Vrienden zou kunnen versterken als secretaris. Inmiddels had ik de bloementegels van mijn vader geërfd en leek het mij dan wel gepast om als secretaris van de Vrienden zelf een collectie te beginnen. Mijn collectie is niet groot en hoeft ook niet echt uit te breiden, maar wel probeer ik de kwaliteit te verbeteren. Het liefst koop ik tegels met een zeventiende-eeuwse herkenbare bloem, en het summum is dan als er nog een insect bij zit.

Om de bloemen op tegels op naam te brengen is nog niet zo gemakkelijk, heb ik gemerkt. Zelfs de oud-directeur van de botanische tuinen in Utrecht kon mij

daarbij niet echt verder helpen. Hij raadde me aan het boek *Florilegium* van Basilius Besler aan te schaffen, een boek met bloemplaten uit de zestiende en zeventiende eeuw. Basilius Besler (1561-1629) was botanicus en apotheker en werd in dienst genomen door prins bisschop van Eichstatt in Bavaria om de planten, van over de hele wereld, die in de tuin rond zijn paleis stonden (de eerste botanische tuin in Duitsland) vast te laten leggen in illustraties en die te publiceren. Een mooi boek, maar ik kan niet zeggen dat ik er heel veel verder mee ben gekomen. De afbeeldingen zijn naar mijn idee niet gebruikt als voorbeeld van bloemen op tegels.

Mijn conclusie is eerlijk gezegd dat een deel van de afbeeldingen op bloementegels uit de fantasie

van schilders zijn ontsproten. Wat ik aan herkenbare afbeeldingen heb, zijn o.a. tulp, kievitsbloem, iris, narcis, blauw druifje, keizerskroon en bolderik. Maar ook van die afbeeldingen is een deel fantasie. Als je kijkt naar de bladeren van het blauw druifje of de eikels die zijn geschilderd als bloemen aan een plant, klopt er iets niet. Maar fantasie of naar waarheid geschilderd, het is een genot om naar te kijken.

Flora Schütz

Oproep

De Vriendenvitrine zoekt enthousiaste exposanten: laat Vrienden delen in het genoegen van de bijzondere, mooie of zeldzame stukken uit uw verzameling. Heeft u belangstelling, neem dan contact op met

Leo van Druten vandrutenleo@gmail.com

of Frans Klein frans.a.klein@gmail.com

Aanwinsten

Keramist Johnny Rolf (1936) heeft een schenking gedaan van een bijzondere collectie tegels uit onder meer Spanje en het Midden-Oosten, een verzameling die zij opbouwde met haar levensgezel Jan de Rooden (1931-2016):

- een kleine Spaanse tegel in de cuerda-secatechniek toont een rennend dier dat wordt achtervolgd door een vogel;
- een langwerpige tegel waarvan de uiteinden niet geglazuurd zijn. Dit is een Spaanse plafondtegel, in de cuencatechniek (ook wel arista genoemd). De tegel steunde aan de uiteinden op twee plafondbalken, alleen het zichtbare deel werd geglazuurd;
- een randtegel, eveneens in cuencatechniek, heeft in het midden een medaillon met een maskerkop. In een doorlopende lijst wisselen de koppen af met medaillons met een radmotief.

- Daarbij schonk zij ook twee werken die zij zelf maakte, met patronen die geïnspireerd zijn op de geometrische motieven van de islamitische kunst. De zeshoekige tegelplaat was eerder te zien op onze expositie 'Raakvlakken tussen oost en west', in 2021-2022. De andere plaat herinnert aan de geweven tapijten uit Perzië.

capriolus.nl/nl/content/rolf-johnny

Uit de nalatenschap van Pieter Lub (1934-2024) hebben zijn erfgenamen enkele stukken van Plateelbakkerij Rozenburg aan het museum geschonken. Pieter Lub was bij leven geen begunstiger van de vriendenstichting, maar kwam hier wel graag op bezoek.

Opvallend is een negenhoekige bloemphouder met versneden, rechthoekige tegels die zijn gede-coreerd met een traditioneel Delfts motief. De tegels zijn gesig-neerd met het merk van Wolf von Gutenberg, met het jaarteken E (1889). Daarnaast is er een grote reclame-schotel waarvan de kleuren en het lettertype typerend zijn voor de ontwerpen die prof. Karel Sluyterman vanaf 1909 voor Rozenburg maakte (ook wel Juliana-aardewerk genoemd). Twee tegelplaten zijn naar schilderijen van Anton Mauve (1838-1888). Een is naar het schilderij, 'Schapen op de heide' uit de collectie van Teylers Museum Haarlem. Deze veelkleurige plaat is geschilderd door Arie Knikker in 1906, met het werkordernummer 98.

De andere is in het sterfjaar van Mauve geschilderd door W.B. Horssen, en toont een huisje aan de zandweg bij de hei.

Er komen ook regelmatig kleinere schenkingen, die niet uitputtend in Vriendennieuws gepresenteerd worden maar die elk op zich toch een aanvulling op de collectie zijn. Bijvoorbeeld twee kinderspeltegels uit de tweede helft zeventiende eeuw. De ene tegel toont 'Op de kop staan', waarbij een kind tussen de benen van de andere door kijkt, de andere tegel toont een

kind dat op de rug van een ander zit, paardje spelen (Jan Pluis, *Kinderspelen op tegels*, pagina 171 en 196). Beide tegels zijn goed geslaagd in de detaillering van onder meer de gezichtjes.

Johan Kamermans

Taxatiedag

Ook dit najaar is er weer een taxatiemiddag in ons museum door Ger de Ree, op zaterdag 12 oktober, vanaf 13:00.

Bezoekers

kunnen dan niet alleen tegels meebrengen, maar ook andere keramiek.

www.nederlandstegelmuseum.nl/zien-en-doen/taxatiedagen

EXCURSIES

Hoog water en mooie locaties: verslag Tegelstudiereis naar het Rijnland (12 - 18 mei 2024) Zondag 12 mei

Vijfentwintig Tegelvrienden stapten zondag 12 mei in Zaltbommel en Den Bosch op de touringcar met chauffeur Kees de Vrije. De vijfdaagse reis was ditmaal weer georganiseerd door bestuurslid Frans Klein, inhoudelijk ondersteund door conservator Johan Kamermans die ook een aantal inleidingen verzorgde.

De eerste etappe voerde naar de omgeving van Königswinter, waar in restaurant Tannenhof de lunch genuttigd werd.

Ons Duitse erelid Wilhelm Joliet en zijn zoon Norbert (samen realiseren zij al vele jaren de belangrijke website Geschichte-der-Fliese) schoven daarbij aan. Vervolgens

door naar het plaatsje Sinzig. In een gerenoveerd negentiende-eeuws stadskasteel is daar een heemkundig museum ingericht. Wij kwamen vooral voor de geschiedenis van een minder bekende Duitse productieplaats van industrieel vervaardigde tegels. Aanleiding daarvoor was mede de schenking van een aantal vloertegels uit de Martinikerk in Gendingen die recent aan het Nederlands Tegelmuseum werden aangeboden. Deze tegels dragen het Sinzig-stempel op de achterzijde.

Maandag 13 mei

Na de overnachting in Koblenz doken we deze dag eerst de middeleeuwen in, met een bezoek aan de voormalige abdij van Rommersdorf (land-kreis Neuwied). Deze werd in de twaalfde eeuw gesticht als Benedictijner klooster. Ondanks verwoestingen en branden is er nog steeds een fors deel van de eeuwenoude vloer van de kapittelzaal zichtbaar. De motieven van deze tegels getuigen in vorm en variëteit van het grote Europese netwerk van kloosters, maar ook van de handel in tegels en de rondtrekkende tegelmakers. Bij het klooster hoort een oorspronkelijke Romaanse kerk, die in later eeuwen gotisch is uitgebouwd. Het dak ervan is bij een brand in 1875 verdwenen, maar de bestaande ruïne, waar nog steeds aan gerestaureerd wordt, geeft een imponerend beeld van 'behouden van een vervallen status'. Een forse rit bracht ons daarna in Bad Nauheim, ten noorden van Frankfurt (Main). Een forse stap in de tijd was dit ook, want hier ontmoetten we de Jugendstil, in waarschijnlijk het grootste architectonische Jugendstil-ensemble van Europa. Het gaat om een door architect Wilhelm Jost (1874-1944) rond 1900 ontworpen kuuroord, bestaande uit een groot aantal badgebouwen die worden gevoed door de hier op 180 meter diepte aanwezige koolzuurhoudende thermische bronnen.

Zowel de burgerij als de Europese adel en culturele elite waren hier al sinds 1800 te gast. Jost

vormde voor zijn opdrachtgever de ideale mix van respect voor de traditionele architectuur en enthousiasme voor de vernieuwingsbewegingen van die tijd. De verschillende gebouwen zijn indrukwekkend fraai gedecoreerd met tegels, mozaïek, designmeubels, glas- en smeedwerk. Een echt *Gesamtkunstwerk* waar je uren kunt doorbrengen.

Dinsdag 14 mei

Na de overnachting in Wiesbaden bleven we in deze stad. We kregen het voorrecht om in het depot van de voormalige Sammlung Nassauischer Altertümer een groot Nederlands tegeltableau te bekijken waar we tot dusver slechts een zwart-wit foto van kenden. Het betreft een uit 7x9 tegels bestaande veelkleurige voorstelling van schepen aan een kust met een fort. Het tableau is omlijst

met een *petit-feu* gebakken rand bloemtegels, die duidelijk Delfts is. Het stuk maakt deel uit van de August Demmin-collectie, een Duitse koopman-verzamelaar en publicist (1817-1898). Hij bracht een fraaie collectie Delfts aardewerk samen, die zeker nader onderzoek verdient. (Zie ook hier de website van Wilhelm Joliet.)

Daarna werden we in het museum Wiesbaden, een fraai modern stedelijk museum, rondgeleid in een schitterende nieuwe, vaste tentoonstelling van de collectie F.W. Neess. Jugendstil, Symbolisme, Rozenburg, Tiffany, Mucha, Wiener Sezession:

al het moois dat rond 1900 en daarna in Europa aan (toegepaste) kunst werd gemaakt, is hier uitbundig vertegenwoordigd.

In combinatie met de lunch in de stad bezocht menigeen nog even de grote St. Bonifatius met de tweelingtorens: een ranke stadskerk uit rode steen, gebouwd in 1859.

Deze dag werd besloten met een rondleiding door het wijnhuis van de bekende Duitse sekt-producent Henkel. Het bedrijf is nu gefuseerd met het Spaanse Cava/Freixenet. We werden elegant verwelkomd met een bruisend glaasje, en vervolgens rondgeleid en geïnformeerd over de kelders, de bottelarij en een gastenruimte met speeltafel uit het casino waar Dostojewski nog aan gezeten zou hebben. Interessant op die plek vonden wij natuurlijk een daar aangebracht schouwtje met achttiende-eeuwse blauwe Nederlandse Bijbel-tegels.

Woensdag 15 mei

Een klein, maar verrassend stopje met de bus aan het begin van deze dag was het bezoek aan een kleurig, glooiend woongebouw Waldspirale aan de Budingerstraat in Darmstadt. Dit tussen 1998

en 2000 gebouwde complex van 105 sociale woningen is een iconisch werk van de kunstenaar Friedensreich Hundertwasser, die geloofde dat mens en natuur in harmonie moeten samenleven. Golvend dansende ramen, keramische zuilen, uientorentjes, een grote gouden koepel en een

begroeid dak zijn daar de uitdrukking van.

De reis werd voortgezet naar de kunstenaarskolonie Mathildenhöhe, in 1899 opgericht door groothertog Ernst Ludwig van Hessen, zwager van de Russische tsaar Nicolaas II en neef van de Engelse koningin Victoria. De kolonie groeide uit tot een concentratie van gebouwen en bouwkeramiek die de veelzijdigheid van de Europese Jugendstil-beweging representeerden. Architecten als Behrens en Olbrich bouwden er fraaie woonhuizen. Villeroy & Boch leverde tegels voor een Russisch orthodoxe kapel die Ernst Ludwig oprichtte met het oog op zijn Russische familie. De kapel ligt aan een vijver die een fraai gestileerde tegelbodem toont. In een onderwijspaviljoen is

een permanente tentoonstelling ingericht over de kolonie, en er valt een prachtige collectie Engelse tegels uit deze periode te zien. Voor de catalogus hiervan leverde onze vriend Hans van Lemmen de tekst.

Na een smakelijke lunch in een gemoedelijk Italiaans familierestaurant reden we naar Schwetzingen, zuidelijk van Mannheim. Daar ligt het imposante slot dat door prins Carl Theodor von der Pfalz (1724-1799) zijn huidige vorm kreeg. Het park en de tuinen zijn monumentaal, een mengvorm van strak symmetrische parken en Engelse landschapstuinen. Aldus maakten we een verplichte tuinexcursie van anderhalve kilometer om ons doel te bereiken: het 'Porzellanhäuschen'. Dit ruime theehuisje waar de vorst - naar zeggen van onze rondleidsters - alleen zijn vriendin of belangrijke figuren als Casanova en Mozart mee naar toe nam, is van binnen bekleed met ruim 900 blauwe landschapstegels in paars achtkant, omlijst door ruim 300 ruitertegels. Al deze tegels zijn geïmporteerd uit Rotterdam. In de loop der tijd zijn meerdere tegels vervangen door nieuw gemaakte exemplaren, wat duidelijk waar te nemen bleek. Over de tegels bleken de rondleidsters weinig te weten, dus de inleiding van Johan Kamermans ter plaatse was ook aan hen wel besteed.

(Overigens is er over dit huisje een artikel verschenen in *Tegel* 35 (2007), van de hand van Wilhelm Joliet.)

Donderdag 16 mei

Vandaag rijden we van Karlsruhe zuidelijk naar Rastatt, niet ver van de Franse grens. Hier wachtte ons opnieuw een vorstelijk Duits

paleis: Schloss Favorite werd na de dood van haar man, een succesvol krijgsheer in de strijd tegen de Turken, gesticht door Sibylla Augusta van Baden-Baden. Vanaf 1710 werd dit jacht- en plezierslot gebouwd, naar voorbeeld van het Trianon de porcelaine in het park van Versailles. Favorite staat bekend als het oudste 'Porzellanschloss' van Europa. Sibylla voedde niet alleen haar negen kinderen op, maar bestierde ook het markgraafschap van haar man. Daarnaast wist ze mooie porselein-, aardewerk- en andere kunstverzamelingen op te bouwen. De rondgang door Favorite was een parade van stijl-kamers: een spiegelzaal, een bloemenkamer, een showkeuken, een afdeling met schitterende stukken porselein, een ruimte met pronkstukken van Delfts aardewerk (cadeaus van William en Mary), een kamer met Durlacher-faïence: het hield niet op.

Tegels zagen we ook: blauw-witte tinglazuurde, gemaakt in Neurenberg. Mooie, op Nederland geïnspireerde tegels, van uitstekende kwaliteit.

De rondleidster zei te weten dat deze tegels inder tijd een derde goedkoper waren dan geïmporteerde uit Nederland. En over de productiewijze vertelde ze dat in Neurenberg alleen de cirkels en de hoekvullingen van een spons kwamen, en al het overige per stuk met de hand geschilderd werd. Een slot als een vitrine: niet in het laatst door Sibylla's vriendschap met August de Sterke, maar ook omdat zij zelf, uit Bohemen afkomstig, geld en kunst meebracht.

Met de bus trokken we daarna de grens met Frankrijk over. In Soufflenheim, bekend als een centrum van traditioneel Elzasser-aardewerk, genoten we een lunch die zo royaal was dat het reisschema onder druk kwam te staan. Toch

bereikten we op een redelijk tijdstip het Musée de la Faïence van Sarreguemines. Dit stadje, gelegen op een punt waar de rivieren Saar en Blies samenkomen, was ongeveer honderdvijftig jaar een belangrijk productiecentrum van sier- en gebruiks-aardewerk. We bezochten de voormalige directeurswoning vol schitterende tegeltableaus van allegorische motieven (water, vuur, aarde en de seizoenen) en vormstukken. Daarop volgde een rondleiding langs de watermolen

aan de Blies met de oude fabrieksgebouwen, en kregen we de productieprocessen van klei en het daaruit voortkomende aardewerk gedemonstreerd. *En passant* kregen we af en toe nuttige geschiedenisles over hoe de twee wereldoorlogen juist in dit grensgebied van Duitsland en Frankrijk veel leed hebben veroorzaakt.

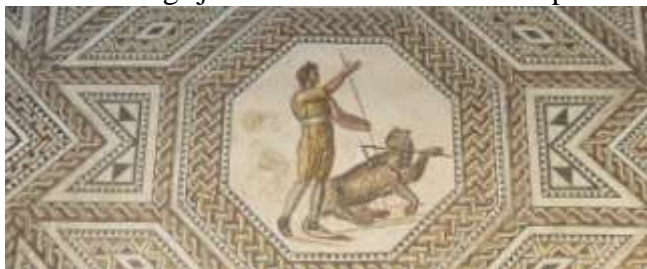
Vrijdag 17 mei

Vanuit ons hotel in Saarbrücken, waar het de hele nacht regende, staken we snel de straat over om droog bij Kees in de bus te komen. Eerste geplande halte: het museum en presentatiecentrum van de bekende aardewerkfabriek Villeroy & Boch in Mettlach. Helaas bleken bij aankomst beide gesloten. In de steeds heviger regen begaven we ons toen snel naar de kleine kapel in het stadje die door de Boch-familie geschonken werd aan een zusterorde. Wanden en vloer zijn betegeld met zeer aansprekende grote neogotische tegels uit de Bochfabrieken. Daarna bracht de bus ons bij de grote Liduinuskerk van Mettlach, gebouwd in 1842. De vloeren daar zijn een bezienswaardige staalkaart van industrieel vervaardigde vloertegels en -mozaïeken die Villeroy & Boch zo'n grote naam bezorgden.

De pauze in het programma hierna verleidde meerdere reizigers een bezoek te brengen aan de outletwinkel van Villeroy & Boch. Ook daar was een wandeling door de regen voor nodig: een parapluverkoper had goede zaken met ons kunnen doen. Dat zou later opnieuw blijken.

De volgende stop was het plaatsje Nennig, gemeente Perl, aan de Moezel. Hier vond in 1852 een boer een stuk mozaïek op zijn land.

Hij bracht de autoriteiten op de hoogte, waarna de archeologen een vrijwel intacte vloer van een Romeinse villa uit de derde eeuw na Christus bloot legden. De vloer heeft deel uitgemaakt van een oorspronkelijke Keltische nederzetting die door Romeinen werd overgenomen. Hij meet 160 m² en bestaat uit circa drie miljoen steentjes. Zes achthoekige velden en een groot vierkant tonen scènes uit het Romeinse amfiteater, omgeven door geometrische motieven. Mede omdat de vloer niet verplaatst is, wordt hij gezien als een van de belangrijkste ten noorden van de Alpen.

Over de vloer is een model van een Romeinse villa gereconstrueerd waarin we als bezoekers ook een inleidende audiovisuele presentatie kregen aangeboden.

Niet ver van Nennig bevindt zich nog een Romeinse opgravingsite. Het daarop ontstane openluchtmuseum met op wetenschappelijk onderzoek berustende reconstructies van Romeinse gebouwen was door Frans Klein gekozen als locatie voor onze lunch. Toen we bij deze villa Borg aan kwamen, régende het niet maar stortte het water met bakken uit de hemel. Wadend door de plassen bereikten we de Romeinse taveerne, waar een warme linzensoep de inwendige mens ook weer op temperatuur bracht. Na de lunch werden we door de gebouwen en het museum met alle archeologische vondsten rondgeleid.

De bustocht terug naar de stad Saarbrücken vergde het uiterste van de chauffeur. De smalle landwegen waren op sommige plaatsen door de bruine modder onzichtbaar geworden: het vergde dus nogal wat chauffeurs-intuïtie om weer op de meer begaanbare wegen te geraken. Maar ook daar was het niet helemaal pluis. Een deel van de Autobahn richting stad was door een aardverschuivinkje afgesloten, dus dat werd omrijden. In het centrum van Saarbrücken aangekomen, zagen we dat de winkels zich met zandzakken tegen het stijgende water hadden gewapend. Dat weerhield ons gezelschap er niet van om wat later samen te komen in een gezellig stadskelder-restaurant waar we een lekker afscheidsdiner uit de *gutbürgerliche Küche* genoten. Reisleider Frans, meedenker en kennisbank Johan, en chauffeur Kees werden

positief prikkelend toegesproken en ontvingen een passende attentie van de reizigers. Op onze hotelkamers teruggekeerd konden we laat in de avond het regionale journaal zien melden dat voor veel plaatsen in de regio het calamiteitenalarm was uitgeroepen.

Zaterdag 18 mei

Voor deze vertrekdag stond een lunchafspraak gepland in het mooie stadje Traben-Trarbach, met tevens een bezoek aan Mittelmoselmuseum aldaar. We waren daar al aardig in de buurt toen we van de hoger gelegen snelweg moesten afzakken naar de lager aan de rivier gelegen plaatsen. Dat was voor Traben-Trarbach niet meer mogelijk: de verkeersboulevard langs de rivier bleek blank te staan. Ook omrijden naar een andere overgang bood geen soelaas. Gelukkig vonden we een andere pleisterplaats en kon de thuisreis met een gevulde maag worden voortgezet.

Er was nog één interessante tussenstop geprogrammeerd: de Waals-Belgische stad Malmedy. In 1689 stak Lodewijk XIV die hele stad in brand. Van de 660 huizen bleven er maar zestig over. Het eerste stenen huis dat daarna gebouwd werd - huis Villers - , dateert van 1724. Dit jaar dus driehonderd jaar geleden en is dan ook uitgeroepen tot bijzonder erfgoed van Wallonië. Maar dat is niet de voornaamste reden het te bezoeken. Het prachtige interieur beschikt over zeer fraaie wandbeschilderingen van rocailles en cartouches met vruchten, vogels en vlinders, evenals jachtscènes met verwijzingen naar de toenmalige bewoners, daterend van rond 1770. Maar vooral wilden we hier de rijk met Nederlandse tegels beklede schouwen en lambriseringen zien. Vaak zijn dat blokken van blauwe tegels met goed uitgewerkte voorstellingen van landschappen, bloemen, beroepen, herders- en bijbelscenes. Op veel plaatsen zijn ze omzoomd door paarse tegels.

(Ook deze inventaris is door Joliet beschreven www.tegels-uit-rotterdam.com/villers.html)

Opvallend in huis Villers zijn ook de grote zwarte Luikse hardstenen die een tweetal schouwen sieren. We hadden geen spijt van deze verrassende tussenstop op onze thuisreis.

*verslaggever: Lejo Schenk;
foto's: Johan Kamermans,
Frans Klein, Lejo Schenk*

Tegelexcursies 2025

De geplande excursie in 2025 naar Sevilla gaat niet door. Er wordt onderzoek gedaan of een excursie naar Noord-Duitsland en Denemarken in het najaar van 2025 mogelijk is.

TEGELNIEUWTJES

Mijn favoriete internettegel

In deze rubriek willen wij de Vrienden stimuleren om te genieten van de vele prachtige tegelcollecties die op het internet vrij te bekijken zijn. Mocht je geraakt zijn door een bepaalde tegel op het internet, kopieer deze dan in je computer en zend deze in voor het volgende Vriendennieuws met een korte tekst.

Deze keer een tegel uit de collectie van ons eigen Nederlands Tegelmuseum, objectnummer 11506 (www.collectiegederland.nl met zoekterm scharensliiep):

‘Man met scharensliiep in een geschulpte omlisping, hoekmotief meanders’, ca. 1625-1650. De tegel is gebaseerd op een kinderprent met straatroepen, een houtsnede uit de zeventiende eeuw. Het houtblok bevindt zich in het Rijksmuseum. Deze zeldzame tegel maakt onderdeel uit van de expositie Hier wordt gewerkt. Beroepen op tegels, nu te zien in het Nederlands Tegelmuseum te Otterlo.

Ger J. M. de Ree

Gestrand tegelscheepje Kielzog

Wie het voormalige Zuiderzee-eiland Schokland bezoekt, treft op de terp naast de kerk een gestrand scheepje. Het ‘tegelscheepje’ is van de hand van beeldend kunstenaar Karin van der Molen, geboren Heemskerk 21 augustus 1982, gestudeerd aan de Kunstacademie te ‘s-Gravenhage. Karin maakt locatie gebonden werken met materialen uit die directe omgeving welke cultuur-historische elementen in zich hebben. Dat is zeker van toepassing op dit monumentale werk. Rondom de Zuiderzee zijn sinds de zeventiende eeuw veel tegels gemaakt, met name in Friesland. Ook nu nog zijn daar tegels uit de afgelopen eeuwen *in situ* te vinden in huizen en gebouwen.

Het ‘op de oever gestrande scheepje’ is bedekt met tegels uit de zeventiende, maar vooral ook uit de achttiende en negentiende eeuw. Karin heeft deze tegels als schenking gekregen en voor dit kunstwerk gebruikt. Het scheepje is aan de buitenzijde ‘begroeid met kokkels en mossels’ welke zijn uitgebeeld door porseleinscherven van serviesgoed. De tegels en tegelfragmenten zijn door elkaar geplaatst op het houten roeibootje en herkenbare decors zijn onder andere rozen zonder steel, rozen op steel, bundelsterren, landschappen, fruitmanden, figuren, dieren in een cirkel. Er zijn ook tegels met meandermotief. Alle tegels zijn in blauw, wat op dit voormalige eiland zeer toepas-

selijk is.

Schokland met museum en kerk is de moeite waard om te bezoeken, waarbij tegelliefhebbers nu ook deze kunstzinnige toepassing van Nederlandse tegels kunnen bewonderen.

karinvandermolen.nl/

Lucien Krapels Schram

Monnickendam

Bij een bezoek met een paar vrienden aan de monumenten van Monnickendam was ons eerste doel de laatmiddeleeuwse gotische Grote of Sint-Nicolaaskerk. Van 1957 tot 1963 ben ik daar wekelijks ter kerke gegaan. In de consistoriekamer was ik nooit geweest, en daar wachtte ons een verrassing.

De wanden waren er bekleed met enkele tegels, vooral kinderspeltegels, uit de tweede helft van de zeventiende eeuw.

Aan één wand waren er tussen de witjes ook nog drie tableaus te zien uit de tweede helft van de negentiende eeuw: Jezus Geboorte, De Opstanding, en Jezus Hemelvaart.

Ook in het Waterlands Museum, bij de Speeltoeren, zijn veel oude tegels het bekijken waard.

Francine Stoffels, met dank aan Johan Kamermans voor de foto's

Symposium Keukenkeldertje, Paleis Het Loo

Vrijdag 5 juli reisden veel tegelvrienden naar Paleis Het Loo te Apeldoorn. Kristin Duysters, conservator glas en keramiek, had naar aanleiding van de voltooiing van de restauratie van het keukenkeldertje een symposium georganiseerd voor professionals en geïnteresseerden. We werden ontvangen in één van de ruime paardenstallen van het grote koetshuis. Hier werden, voor een gehoor van ongeveer vijftig personen, drie presentaties gehouden, waarbij de tegels ruimschoots aan bod kwamen. De tegels zijn waarschijnlijk gemaakt bij de Rotterdamse tegelbakkerij Delftsevaart (ca. 1640-1773). Het keldertje bevat ruim 4000 tegels.

Er zijn elf verschillende types, zowel ornamenttegels als figuratieve, waaronder een fraaie serie blauw geschilderde bloemvazen in paars gesprekend achtkant met leliehoeken. Eerder, in de jaren '80, heeft Tichelaar Makkum al eens 500 à 600 tegels door nieuwe vervangen.

Michiel Overhoff, restaurator, vertelde over de restauratie van de kelder en wat hij daar aantrof. Muren en tegels waren door vocht en zout aangetast. Door te veel vocht, uit de bodem of lekkage, lost het zout in de specie en steen op en bij droogte ontstaan zoutkristallen die de tegels beschadigen. Ze worden uit de muur gedrukt of het glazuur laat los. Met TU Delft werd onderzocht welke type zouten voorkwamen en hoe dit moest worden aangepakt. Besloten werd een deel van de muur compleet te restaureren met een extra vochtwerende tussenlaag. De firma Van Sabben hielp met het verwijderen van de tegels.

Alle losse tegels werden gespoeld om het zout te verwijderen. Kapotte tegels werden hersteld. Uiteindelijk zijn alle verwijderde tegels weer op hun originele plek terug gezet. Het onderzoek en restauratie heeft verscheidene jaren in beslaggenomen. September 2022 was de kelder weer op orde. Een film van dit gebeuren werd ons vertoond. Kristin Duysters legde uit dat

de ruimte niet als melkkelder dienst deed, zoals eerder werd verondersteld, maar gebruikt werd voor het konfijten van vruchten uit de tuin. De juiste benaming is nu Keukenkelder. In de zeventiende eeuw was het onder rijke dames mode om met suiker jams te maken en peren en abrikozen te konfijten. Daarnaast was het ook de plek waar de bloemen uit de tuin tot bloemstukken werden verwerkt. In de fraaie Delftse vazen van de plaatbakkerij De Grieksche A werden de bloemen te pronk gezet. Nader onderzoek van de tegels leerde ook dat de in vazen afgebeelde bloemen ook in de tuin van het Paleis Het Loo groeiden. De laatste spreker, Renske Ek, conservator tuin, ging dieper in op de bloemen en het gebruik van de tuin rond 1700. Het aardige is dat er aantekeningen bewaard zijn gebleven van bezoekers uit die tijd. Dit geeft een indruk van hoe die tuin er toen bij stond.

Tot slot hadden we een primeur met de presentatie van het boekje *Mary's keukenkeldertje*, dat vers van de pers was binnengebracht (96 pagina's). Hierin komen alle facetten van het keldertje

aan de orde zoals van de restauratie tot recepten om kweeperen te konfijten.

Na de uitgebreide lunch werd de groep in drieën gesplitst. Per groep bezochten we om de beurt de expositie Bloom, met aandacht voor de bloemen op Het Loo, het dak van het paleis met zicht op de tuin, voor een wandeling was het helaas te nat. Natuurlijk bezochten we ook het Keukenkeldertje dat nu is ingericht zoals koningin Mary het gebruikt zou kunnen hebben. De tegelvrienden konden flink fotograferen, voor zover de reflecties van de lampen het toelieten.

Het resultaat mag er wezen. Iedereen die het nog niet gezien heeft, kan ik aanraden om eens te gaan kijken. De rest van het gebouw en de tuinen zijn ook zeer de moeite waard.

Frans Klein

Nieuw leven voor Jugendstilmonument Jachtslot Mookerheide

Op 20 april van dit jaar, zo meldt *TegelTotaal*, een vakblad voor tegelbranche, architect en adviseur, werd het gerestaureerde gebouw feestelijk heropend. Dit monumentale gebouw aan de Heumense Baan in Molenhoek, Limburg, vlak tegen de Gelderse grens, kende meerdere bestemmingen. Het werd gebouwd als woonhuis en plek om te jagen voor Jan Jacob Luden, die een flinke erfenis had gekregen. In 1902 begon de bouw, in 1905 was het af. Architect was de Nijmeegse Oscar Leeuw die zijn broer, de kunstenaar Henri Leeuw, inschakelde. Dat resulteerde in een paleisje met veel Jugendstil-details: in schilderwerk, houten panelen, glas-in-lood, en uiteraard ook tegels. Helaas kwam het onderhoud in de oorlogsjaren in de knel. Na de oorlog ging het gebouw dienst doen als nonnenklooster. Veel details verdwenen toen definitief onder de witkalk. In 1985 kwam het complex leeg te staan en is het gekocht door Natuurmonumenten. Het werd in pacht gegeven aan een hotel-restaurant. Dat stopte rond 2015. Daarna begon Natuurmonumenten aan een grootscheepse restauratie van het gebouw, dat sinds 2001 Rijksmonument is.

Die restauratie is nu dus afgerond en het slot staat er weer stralend bij. Onze aandacht gaat vooral uit naar het tegelwerk. Henri Leeuw had op de buitenwanden van de zachtroze geschilderde hoofdtoren tegelmozaïeken laten aanbrengen. De hoofdkleuren waren geel (voornamelijk belijning) en blauw (invulling). Daarnaast koos hij nog vijf andere kleuren. Toen de restauratie begon, was noch van het roze pleisterwerk noch van de gekleurde vlakken iets meer te zien. Al die witte overschildering moest er eerst af om de tegeldecoraties in beeld te kunnen brengen. Daarbij bleek de kwaliteit zo achteruit gegaan te zijn dat er 35.000 tegels van 5 x 5 cm nieuw gemaakt moesten worden. Dat gebeurde door Koninklijke Tichelaar in Makkum. Er waren zeker honderd voorbeeldexemplaren nodig, en voor elke kleur tien tot vijftien glazuurstoffen om tot het juiste resultaat te komen. Zowel Tichelaar als de tegelzetter hebben hun beste kunnen laten zien, en nieuwe glans gegeven aan een Nederlands monument van net na 1900.

Het restaurant van Jachtslot Mookerheide is dagelijks open, ook voor een kopje koffie na een wandeling op de Mookerhei. Het gebouw is tevens beschikbaar voor trainingen of evenementen, en er kunnen rondleidingen besteld worden.

[Jachtslot Mookerheide](#)

Lejo Schenk

foto: TegelTotaal

Oproep van Duitse Monumentenzorg: Nederlandse tegels gezocht

Een tegelvriend stuurde ons een artikel uit het blad *MONUMENTE* van de Duitse Stiftung Denkmalschutz (Monumentenzorg), dat we hier graag doorgeven.

In Wolkramshausen, een plaatsje dat ligt tussen Kassel en Leipzig in de deelstaat Thüringen (voormalige DDR), staat het slot Hue de Grais. Dit prachtige in vakwerk gebouwde herenhuis met park, uit het midden van de achttiende eeuw,

wordt al sinds 1990 met hulp van een aantal Duitse erfgoedstichtingen gerestaureerd. Meerdere ruimtes zijn inmiddels gereed. Nu wordt er een bijzonder beroep op het publiek gedaan: wie kan er tegels schenken voor de restauratie? In de periode van leegstand na het overlijden van de laatste bewoner (1956) is er veel schade aangericht. De fraaie wandbeschilderingen op linnen hebben dit overleefd en zijn inmiddels vakkundig in oude staat hersteld. Het kasteel had echter ook tegels, waaronder een schouw. Tegels waren voor de elite een bijna even groot statussymbool als porselein. Helaas zijn de meeste van die tegels kapotgeslagen. Het gaat om uit Nederland geïmporteerde tegels van twee types:

- Landschappen in blauw geschilderd in een achtkant op paars gesprenkeld met als hoekversiering uitgespaarde lelies in wit en blauw (gelijkend op bijv. DNT A 03.01.49);
- Landschappen in blauw in dubbele cirkel met ossenkop-hoekvulling (bijv. DNT A03.01.24). Alle tegels in het kasteel hadden 'maritieme' voorstellingen, d.w.z. landschapjes met huisjes aan het water, zeilscheepjes en visserscènes. De maten van de tegels waren 13 x 13 cm., bij een dikte van 6-8 mm.

GESUCHT ...

Wij hebben naar aanleiding van dit artikel contact opgenomen met een medewerker van de Sammelstelle Fliesen (het Tegelverzamelpunt) waarheen de tegels opgestuurd moeten worden. Hier kunnen ook vragen gesteld worden, per mail fliesen@denkmalschutz.de of telefonisch 00-49-2289091250. Men was zeer verheugd over de Nederlandse belangstelling. Maar er werd ook gevraagd om, wanneer mensen tegels kunnen

missen en voor dit doel zouden willen afstaan, eerst foto's te sturen.

Tegelijk werd ons gemeld dat ook wanneer er niet geheel passende tegels geschonken worden, men deze toch graag accepteert en in depot houdt, omdat er op meerdere projecten tegels nodig zijn. Middelen om tegels te kopen heeft men helaas niet, en ook kunnen geen ontvangstbewijzen met een waarde verstrekt worden. Men is niet bevoegd dergelijke taxaties uit te voeren. Dit verzoek van onze oosterburen vraagt dus van eventuele geïnteresseerden wel de nodige onbaatzuchtigheid.

Lejo Schenk

Poolse ridder

In de collectie van het Rijksmuseum bevindt zich een tegeltableau met een ruiter te paard.

Het wordt omschreven als: 'Twaalf losse tegels, horend bij een tegeltableau'. Voor mij is het sport om dit soort summiere informatie toch aan te vullen. Aan de hand van het wapen en de kroon was het voor mij duidelijk dat het om een Poolse koning ging. Met behulp van de verse Poolse ridder Piotr Oczko (zie elders in het Vriendennieuws) konden we hem duiden als Jan II Casimir Vasa, koning van Polen van 1648-1668. Hij was tamelijk ijdel en heeft zich vaak laten portretteren. Er is een prent van Clement de Jonghere waarop hij staat afgebeeld in dezelfde pose als op het tableau. Nu is de grote vraag door wie, wanneer en waar is dit tableau geschilderd? Misschien dat een van onze lezers ons verder kan helpen? Informatie graag ter attentie van Frans Klein, f.a.klein@gmail.com

VRIENDEN VRAGEN

In deze rubriek stellen we lezers in de gelegenheid om oproepen aan elkaar te doen.

Een bijzonder boek inzien? Een vraag over een tegel uit je verzameling? Misschien iets te ruilen of weg te geven? In contact komen met een geestverwante verzamelaar? De kaders zijn ruim.

Oproepen mogen maximaal 50 woorden en 1 foto bevatten.

Let wel: de rubriek is niet bedoeld voor commerciële activiteiten. Het bestuur behoudt zich het recht voor oproepen te weigeren of teksten aan te passen. Ook zijn we niet aansprakelijk voor eventuele negatieve ervaringen. Vriendennieuws is geen intermediair tussen de gebruikers: contacten lopen direct van gebruiker tot gebruiker. De oproepen dienen dan ook voorzien te zijn van een naam en een contactmogelijkheid.

Vormen uit Vuur

Ik zou graag mijn collectie Mededelingenblad Vrienden van Ceramiek/Vormen uit Vuur willen completeren. Wie toevallig nog oude nummers heeft liggen verstoffen, hierbij mijn mancolijst: 1-29-32-35-38-39-41-44-64-65-75-82-83-94-95-111-112-113-144-161-162-164-170-171-182-183.

Met vriendelijke groet, L. Schenk, 06-51556065, lejoschenk@gmail.com

EUROPEAN CERAMIC TILE CIRCLE (ECTC)

De mededelingen betreffende ECTC zijn uitgebreid op onze website te zien. Het laatste bulletin is te vinden via de volgende link: [Vrienden Nederlands Tegelmuseum - ECTC Bulletin nr 54- Juli 2024](#) Een aantal onderwerpen wordt hieronder uitgelicht.

Beurzen en symposia

Tegel- en bodemvondstenbeurs Delft

Zaterdag 26 oktober 2024 van 8.00-13.00 uur

Toegang: € 3,-

Locatie: De Schaapskooi, Korftlaan 3 in Delft.

Er is volop parkeergelegenheid.

Het aanbod op deze beurs bestaat uit voornamelijk uit Nederlandse bodemvondsten zoals baardmankruiken, majolica, tin, glas, metaal-detectorvondsten en munten.

Inlichtingen: Theo van Halderen: tpvanhalderen@gmail.com, 015-2122227 of 06-48466725

www.facebook.com/Tegel-en-bodemvondstenbeurs-Delft

(NB: de voorjaarsbeurs vindt plaats op 1 maart 2025)

Tegelbeurs Leersum

Zaterdag 5 april 2024 van 9.30 tot 13.30 uur

Toegang: gratis

Locatie: Sport- en Cultuur Centrum De Binder, Hoflaan 29, Leersum

Routebeschrijving: A12 (Utrecht/Arnhem) → Afslag 22 Maarsbergen/Leersum → onderaan afslag rechtsaf ± 5 km richting Leersum volgen → doorrijden tot rotonde en vervolgens linksaf → 1e stoplicht rechtsaf → na ± 200 meter ligt de Binder aan uw linkerhand.

Inlichtingen: Gré van Essen & Nora de Nas: noradenas@gmail.com, 06-20282073

Tentoonstellingen en binnen- en buitenland Nederland

Apeldoorn – Paleis Het Loo

Mary's Keukenkeldertje - het betegelde keldertje - is na de restauratie weer open voor het publiek. Verder is er nog veel keramiek te zien uit koninklijk bezit.

Koninklijk Park 16, Apeldoorn

Open: Di t/m Zo: 10.00 – 17.00 uur

paleishetloo.nl/

Hollum – Cultuurhistorisch Museum Sorgdrager

Tegelkunst op Ameland. Werk van Barbara Hofker

t/m 25 oktober

Herenweg 1, Hollum (Ameland)

Open: Ma – Vr: 11.00 – 17.00 uur

Za en Zo: 13.00 – 17.00 uur

www.amelandhistorie.nl/products/tegelkunst-op-ameland-barbara-hofker/

België

Hemiksem – Gilliot- en Roelants Tegelmuseum
Van Expostijl tot de seventies

Deze nieuwe wisseltentoonstelling focust op de tegelproductie na Wereldoorlog II.

Tevens in de nieuwe zaal een tijdelijke tentoonstelling ingericht door Kathleen Boel met focus op typisch Belgische deurgrepen uit keramiek of email uit de periode 1950-1970.

Sint-Bernardus abdij, Hemiksem

Open: Vanaf oktober: eerste zondag v.d. maand: 14 – 17 uur

gilliottegelmuseum.be/nieuws/

Denemarken

Kopenhagen – Kasteel Rosenborg

Paleis uit 1624. Het kleinste kamertje, naast de slaapkamer van Christiaan IV, is geheel betegeld met Hollandse tegels van rond 1700. De rest van het paleis is ook zeer de moeite waard.

Kongens Have, Kopenhagen

Open: Dagelijks: 10 – 17 uur

www.kongernessamling.dk/en/rosenborg/visit-rosenborg/

Duitsland

Bad Nauheim – Jugendstil Forum

Één van de paviljoens van het kuurcomplex Sprudelhof is ingericht als museum en toont hoe dit kuuroord rond 1910 functioneerde. Veel tegels en bouwkeramiek uit die tijd zijn nog te bewonderen.

Nördlicher Park 3, Bad Nauheim

Open: Di t/m Zo: 13.30 – 17.30 uur

jugendstilforum.de/

Dormagen – Museum Zons

Von der Blüte bis zum Sti(e)l, Jugendstiltegels uit de collectie Axel en Beatrix Vater

t/m 15 september 2024

Schlossstrasse 1, Dormagen

Open: Di – Vr: 14 - 18 uur; Za – Zo: 11- 18 uur

www.rhein-kreis-neuss.de/de/freizeit-kultur/kreismuseum-zons/

Neuwied – Abtei Rommersdorf

De abdij, die uit de twaalfde eeuw stamt, heeft een interessante bouwgeschiedenis. De barokke refter met Nederlandse tegels uit de achttiende eeuw is zeker interessant.

www.geschichte-der-fliese.de/rommersdorf_wandfliesen.html

Stiftsstraße 2, Neuwied

Open: Zo: 13 –18 uur

www.abtei-rommersdorf.de/

Frankrijk

Beauvais – Maison Greber

Dit gebouw dateert uit 1911 en is een staalkaart van de keramiekproductie uit die tijd en is het enige dat bewaard is gebleven van de firma Manufacture de Ceramique Gréber, opgericht in 1866.

61 Rue de Calais, Beauvais

Auneuil – Maison Boulenger

Dit is een vergelijkbaar huis uit 1885 gebouwd door de broers Boulenger (Jean-Baptiste Aimé en Joseph Achille) van de gelijknamige firma.

345 Av. du Mal Foch, Auneuil

Italië

Modena – Castello di Spezzano.

Le piastrelle da piccole. 1889-1939: i primi cinquant'anni del Distretto: een reis door de geschiedenis van de Italiaanse keramiek

Tot mei 2025

12 Via del Castello, Fiorano Modenese, Modena

Open: Za – Zo: 15 – 19 uur.

www.fioranoturismo.it/it/arte-e-storia/castello-di-spezzano

Verenigd Koninkrijk

Guernsey – Hauteville House, Victor Hugo's home

Het huis waar Victor Hugo van 1855 tot 1870 verbleef als banneling. Met de inkomsten van zijn boeken kon hij het verfraaien. Daar paste ook een schouw met veel tegels bij.

38 Hauteville

St Peter Port, Guernsey, Channel Islands

www.maisonsvictorhugo.paris.fr/en/guernsey/house/visiting-hauteville-house-today

Open: April – September: Do - Di

Publicaties in binnen- en buitenland

Kristin Duysters en Renske Ek - *Mary's keukenkeldertje*
Mary Stuart, de vrouw van stadhouder Willem III, liet rond 1685 in het jachtpaleis Het Loo een keuken aanleggen die geheel werd betegeld. Onlangs is deze kelder gerestaureerd, wat de aanleiding was om dit

boekje uit te brengen. Er wordt ingegaan op het gebruik van de keuken, de restauratie van de tegels en de beeldtaal van de diverse tegels.

Daarnaast zijn er recepten opgenomen van gerechten die in die keuken gemaakt zouden kunnen zijn.

Uitgever: Waanders

96 pp, ca 70 illustraties in kleur waaronder veel tegels

ISBN 978-94-6262-564-8

Prijs € 9,99

Joke Mosterman - *Tegelkunst op Ameland*

Een naslagwerk met veel foto's van de Amelander tegelkunst, naar ontwerp van Barbara Hofker. 68 pp. Prijs € 15,-

België

Dat opent deuren

Een brochure over de geschiedenis van de typisch Belgische deurgrepen in keramiek en email uit de periode 1950-1970. Dit naar aanleiding van de expositie in het Gilliot- en Roelants Tegelmuseum te Hemiksem. Prijs € 10,-

Te koop via: deurgreep@gmail.com

Duitsland

Angelika Kaltenbach, Hanns Zischler - *Short Messages, Die Fliesen der Heilandskirche Sacrow*

De sinds 1844 door bezoekers geschreven berichten op de tegels van de Verlosserskerk van Sacrow bij Potsdam.

336 pp, 146 foto's.

ISBN: 978-3-7757-5586-3

Frankrijk

Jean Cartier e.a. - *Octave Colozier, la manufacture de carrelage céramique de Saint-Just-les-Beauvais (Oise).*

Een belangrijke tegelfabriek in Beauvais.

Uitgave van GRECB (Groupe de Recherches et d'Études de la Céramique du Beauvaisis)

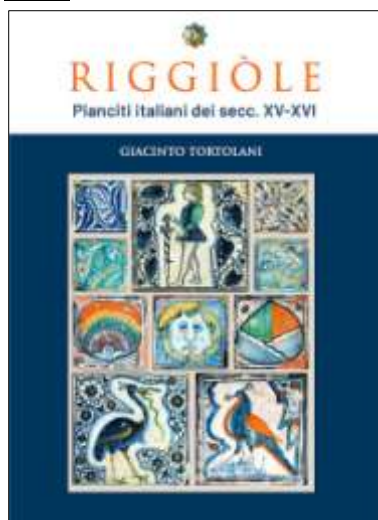
Maison Gréber 63, rue de Calais, Beauvais

Frans, 64 pp.

€ 10,-

www.grecb.fr/

Italië

Giacinto Tortolani,
Riggiòle. Pianciti italiani del secc. XV-XVI
Publicatie over Italiaanse vloertegels. Ook digitaal verkrijgbaar
www.giacintotortolani.it/

Giuseppina Perusini e Alberto Sdegno - *Con i colori dei marmi e il costo della terra*
Le cementine: una storia di arte, architettura e artigianato

Een uitgebreid boek over cementtegels.

Uitgever: Forum, 2023

Italiaans, 256 pp.

ISBN: 978-88-3283-403-1

forumeditrice.it/percorsi/arte/e-inoltre/con-i-colori-dei-marmi-e-il-costo-della-terra

Portugal

Publisher: LNEC

Collection: Studies in Heritage Glazed Ceramics

Op hun site kun je vier boeken downloaden in pdf.

glazedceramics.lnec.pt/

Websites

Nederland

Tegels op locatie. Die site van de Vrienden wordt regelmatig bijgewerkt.

vriendennederlandstegelmuseum.nl/insitu/insitu_beteg_list.php

De website van Freek Mayenburg is weer verder verbeterd en aangevuld.

www.spijkertegels.nl/

Jachtslot Mokerheide

www.tegeltotaal.com/artikelen/2024/TEG002_2024/jugendstil-patroon-in-mozaiek-maakt-jachtslot-als-nieuw/

<https://www.tichelaar.nl/projecten/201/jachtslot-mookerheide>

De sponsor van de expositie Story Tiles in ons Tegelmuseum krijgt aandacht bij *TegelTotaal*.

www.tegeltotaal.com/artikelen/2024/TEG002_2024/maatwerktegels-breidt-verder-uit/

Duitsland

Recent nieuws van Wilhelm Joliet:

Wessels Wandplattenfabrik, deel, 9 Fliesenpalette 1975

www.geschichte-der-fliese.de/wes9.html

Tegeltableaus uit de regentenkamer van het Gasthuis aan de Hoogstraat, Rotterdam

www.tegels-uit-rotterdam.com/regentenkamer.html

Twee tegeltableaus in het voormalige Gereformeerd Burgerweeshuis, Rotterdam

www.tegels-uit-rotterdam.com/burgerweeshuis.html

Tegels en tegeltableaus uit de 18e eeuw uit Harlingen in het Löwenhaus, Norden

www.geschichte-der-fliese.de/loewenhaus-nl.html

Tegels uit Makkum in kasteel Nordkirchen – Ruiter in achtkant op gesprenkeld fond met uitgespaarde lelie

www.geschichte-der-fliese.de/nordkirchen_ruitertegels.htm

Twee Rotterdamse tegeltableaus uit de achttiende eeuw met afbeeldingen van de Gelijkenis van de Verloren Zoon in het Nederlands Tegelmuseum

www.tegels-uit-rotterdam.com/de_verloren_zoon.html

Keramische Bildplatten der Sammlung Demmin im Stadtmuseum Wiesbaden

www.geschichte-der-fliese.de/demmin_bildplatten.html

Niederländische Fliesen der Sammlung August Demmin im Stadtmuseum Wiesbaden

www.geschichte-der-fliese.de/demmin_fliesen.html

Frankrijk

insideinside.org/project/tente-tartare-chateau-de-groussay/

Letland

Voorbeeldboeken van Villeroy & Boch in het historisch museum van Riga

rigamuz.lv/rvkm/en/izstade_virtuala_eng/virtual-exhibition-villeroy-boch-mettlach-tile-sample-sheets-in-the-museum-collection/

Art Nouveau in Riga, de stad met de meeste Art Nouveau-huizen

jugendstils.riga.lv/eng/JugendstilsRiga/

Polen

Onze Poolse vriend Piotr Oczko heeft op maandag 29 juli de versierselen ontvangen van Ridder in de orde van Oranje-Nassau uit handen van de Nederlandse ambassadeur in Polen. Dit vanwege zijn jarenlange promotie van de Nederlandse cultuur in Polen.

codart.nl/personal/piotr-oczko-awarded-knighthood-in-the-order-of-orange-nassau/

Verenigd Koninkrijk

Victoria & Albert, Londen. Artikel over William de Morgan-tegels met een 'slide show'.

vam.ac.uk/articles/william-de-morgans-tiles#slideshow=380815788&slide=0

Van de firma Minton is een enorm digitaal archief te raadplegen, waaronder patroonontwerpen.

themintonarchive.org.uk/

Tile & Architectural Ceramics Society
tilesoc.org.uk/tacs/

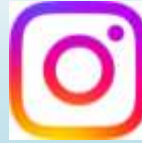
Verenigde Staten

Tile Heritage Foundation
tileheritage.org/

Instagram

De Vrienden van het Nederlands Tegelmuseum zijn gestart met een Instagram account om actuele informatie sneller te kunnen doorgeven.

Accountnaam:
vriendennederlandstegelmuseum

www.instagram.com/vriendennederlandstegelmuseum

Vriendennieuws digitaal

Wenst u Vriendennieuws digitaal te ontvangen, mail dan naar vanveen.mark@gmail.com.

If you would like to receive the newsletter of the Friends of the Dutch Tile Museum, please send an email to vanveen.mark@gmail.com.

Möchten Sie die Freunde-Nachrichten des Vereins digital empfangen, bitte schreiben Sie ein E-mail zu vanveen.mark@gmail.com

Advertenties en informatie

Adverteren in Vriendennieuws?
1/8° pagina wordt twee keer geplaatst (in februari en september) voor € 125.

Kopij voor het volgende Vriendennieuws (februari 2025) kunt u uiterlijk 14 december 2024 sturen naar Gerda Brust:
vriendennieuws@vriendennederlandstegelmuseum.nl

Mazereeuw Antiquair

In- verkoop van Tegels, Delfts, Majolica & Glas

Spiegelgracht 19 - 1017 JP Amsterdam
+31 (0)6 1044 1458 - www.mazereeuw-antiquair.com

KRAMER KUNST & ANTIK

IN- EN VERKOOP VAN ANTIKE EN NIEUWE TEGELS

PRINSENGRACHT 807 / 1017 KA AMSTERDAM
+31(0)20 626 11 16 / INFO@ANTIQUETILESHOP.NL
WWW.ANTIQUETILESHOP.NL

REGTS ANTIEKE TEGELS

IN- EN VERKOOP VAN
ANTIEKE NEDERLANDSE
TEGELS

VOOR DE VERZAMELAAR,
RESTAURATOR
& DECORATEUR

FROONACKER 1A
8801 KD
FRANEKER

WWW.ANTIEKETEGEL.NL
+ 31 (0) 85 060 1272

Tegel met een
voorstelling van
een vogel.
Veelkleurig.
1625-1650

VHOK
1811
Nederlandse
vereniging van
handelaren in
made keramiek
in Nederland

FRIDES LAMÉRIS

KUNST- EN ANTIKHANDEL V.O.F.
GLAS & CERAMIEK

NIEUWE SPIEGELSTRAAT 55
1017 DD AMSTERDAM
TELEFOON: 020-6264066
TELEFAX: 020-6265893

Rob Michiels Auctions

Het veilinghuis met de grootste
keus aan antieke tegels!

Volgende veiling
16 en 17 oktober

www.robmichiels.com

Beleef keramiek en glas van
alle kanten...

Al 70 jaar toonaangevend

Word lid en ontvang:

Drie maal per jaar het tijdschrift Vormen uit Vuur.

Uitnodigingen voor allerlei activiteiten en
meerdere keren onze nieuwsbrief **VLAM!**

Schrijf u in via:

www.vormenuitvuur.nl

Voor meer
€50,-
Per jaar

Nederlandse Vereniging van Vrienden
van Ceramiek en Glas

HET
NEDERLANDS
TEGEL
MUSEUM

Vrienden van het Nederlands
Tegelmuseum krijgen op vertoon
van de vriendenkaart 10% korting
op aankopen in de museumwinkel,
met uitzondering van boeken.

Volgende keer
hier uw advertentie?